kooliõpetajaks Põltsamaal ja 1871—82 Lihulas Läänemaal, kus enne vireleva kooli kiirelt õitsele viis, aga vastolude tõttu mõisniku ja pastoriga kohalt lahkus. Sellesse aastakümnesse kuulub P.-a toodangu peaosa. Tallinnas õppis ta raamatukauplemist, Tartus tegi katset ise raamatukaupmeheks hakata, mis aga äpardus. 1883. a. sügisel õnnestus tal J. Hurda sobitusel Otepääle õpetajakohta saada, kuhu ta jäi 1908. a.-ni, loobudes aga pea täielikult avalikust kirjanduslikust ja seltskondlikust tegevusest. Aa. 1908–16 oli P. Volmari seminaris eesti keele ja usuõpetajaks, ja suri 5. X 1916 Elvas. — Oma eluaegse tegeliku kasvatustöö kõrval avaldas P. eriti aa. 1870—85 vahel väga elavat kirjanduslikku tegevust. Tema ilukirjanduslikkude teoste arv ulatub üle 20. Kõige pealt on ta kirjutanud rea moraliseerivaid laste juturaamatuid: »Juttud armsa lastele« (1870), »Muistena juttud noore rahvale« (Tartu, 1871), »Lühikesed juttud armsa lastele« (Tartu, 1873), »24 Juttu lastele« (Tallinna, 1883). Need on vähenõudlikud tendentsi- ja eeskujujutud lastele, sepitsetud vähese fantaasiaga ja puuduliku kirjandusliku maitsega. Parem kogu neist on vast »Muistena juttud . . .«, milles on rohkesti muinasjutuelementide ümberkombinatsioone, mistõttu on enam fantaasiat ja vähem paljast õpetlikkust. — Novelliraamatuid on P.-alt ilmunud järgmised: »Pere tüttar ja Vaene laps« (Tartu, 1872), »Rãbala-Hans ja Serva-Aadu ehk: Kuida töö nõnda palk« (Tartu, 1873), »Wanaema warandus« (Tartu, 1875), »Wilhelm« (Tartu, 1878), »Oma tuba, oma luba« (Tartu, 1879, II tr. 1911, III tr. 1923, ilm. ka soome keeles Helsingis, 1882, II tr. 1891), »Juhan ja Adele ehk armastus ei küsi seisuse järele« (Tartu, 1879), »Lahtine aken. Jutt Eesti käsitööliste elust« (Tartu, 1882), »Head sõbrad« (Tall., 1883), »Must kuub« (Tall. 1883, III tr. Tartu, 1923), »Jumala abiga omast jõust« (Tartu, 1884). Trükitult, kuid mitte eriraamatuna, on temalt ilmunud veel: »Mis inimene külvab, seda tema ka lõikab« (E. Kirjameeste Seltsi Aastaraamat 1873), »Ustav sulane«, (*ibid.* 1875), »Uni ei anna uuta kuube, magamine maani särki,« (Sakala 1879), »Üksainus tütar«, (*ibid.* 1880). Lisaks neile leidub käsikirjas veel: »Kasulapsed« (1883), »Hingemaa« ja üks tiitelleheta novell. Selle võrdlemisi rikkaliku novellitoodanguga, mille poolest ta oli ainus omal aastakümnel, seisab P. tähtsal kohal meie rahvusliku ärkamisaja kirjandusloos. Tema tööd peegeldavad väga mitmekülgselt selle aja värskeltkäärivaid ideid, mis olid peamiselt rahvuslikud ja pedagoogilised, ja vajadusi, mis olid peamiselt tulunduslikud. Olles üldiselt ideerikas, on P. samal ajal tugevasti tendentsiline kirjanik. Ta teosed on täis õhutavat, kihutavat ja tõstvat hoogu ja kõlblist ning tulunduslikku idealismi. Tema poolt puudutatud probleemide hulk on õige suur. Ta õhutab hüüdsõnaga — oma tuba, oma luba — päriskohtade ostmist ja hoiupankade asutamist, hariduse omandamist, eestimeelsust, eestipäraseid nimesid, jumalakartlikkust jne.; ta räägib eesti oma talupoja-, haritlas-, mõisniku-, käsitööliis-, kaupmeheseisuse loomisest ja toob igast ideaalkujud; ta kõneleb kadakasakslusest, eesti rahvuslikust seltskonnast, karskusest jne.; ta nõuab rahvale suuremaid õigusi, emakeelset kooli j. m.; ta hurjutab pahesid ja idealiseerib voorusi. Kuid seda kõike ei tee ta mitte abstraktses vormis, vaid väga elavais ja ilmekais elupiltides. P. tunneb ainult kas häid või halbu tegelasi, kusjuures peale mitmeid katsumisi hea ikka võidab ja jutud alati lõpevad rõõmsa lahendusega. Karakterkujudest ega tegelaste individuaalpsühholoogiast ei saa säärasel korral juttu olla ja just psühholoogiline külg on P.-al kõige nõrgem. Ta tegelased on enamasti nagu nukud, mingid šabloonsed ideaalkujud, mis mitmetes variatsioonides uuesti korduvad. P.-al on kaugelt tähtsam faabula kui karakteristika. Aga see faabula on siiski niivõrt elav, et P.-a töid huviga võib lugeda. Ka kompositsioonilt on P.-a novellid võrdlemisi rahuldavad. Kokkuvõtlikult võib konstateerida P.-a novellides kunstilise külje üldist kehvust, tüüpide ilmetust, psühholoogilist hõredust, stiili ja keele nõrkust ja liiga ilmset tendentsi; teiselt poolt võib märkida positiivsemaiks joonteks faabula elavust, ideerikkust ja rahuldavat kompositsiooni. P.-a teostest parematena tunduvad: »Oma tuba, oma luba«, »Must kuub«, »Jumala abiga omast jõust«. Tema teostes veetleb neis kõigis esinev optimistlik ja jõuline edasipüüd, liigutavalt üllaste iseloomude ja juhtumuste esiletook, lihtsus ja rahvapärasus. Kindlasti aitasid P.-a raamatud omajagu kaasa eesti talumajanduse hoogsaks tõusuks ja eestlaste rahvustunde ärkamiseks läinud a. s. 80 90-dail aa. P.-a raamatuil on propagandakirjanduse paremaid omadusi. Ta on olnud lähedases osasaamises C. R. Jakobson'i vaimust. ta politilisist ja pedagoogilisist ideist ja need kajastuvad P.-a töis. Tõenäolik on, et just C. R. Jakobson tõuke andis P.-a rahvakirjanikuks hakkamiseks. kuigi P.-al seks oli ka loomulikke eeldusi ja kalduvusi. Oma töis on P. avaldanud õige käremeelseid vaateid, mis aga »kitsasse väravasse« kinni on jäänud. Tema järelejäänud käsikirjades leidub ka kümmekond luuletust, mis aga kirjanduslikku väärtust ei oma. Trükis pole neid ilmunud. — Peale ilukirjanduslik-